

Проект “Социално-педагогически практикум с изключени групи”

Мари Мануелян

The purpose of the text is to present the project “Social pedagogical practicum of excluded groups: In the process of education and during my graduate pedagogical training and practicum the students acquire gain theoretical knowledge and practical experience of working with other socially excluded groups.

Key words: *Socially excluded groups, social exclusion, poverty, social pedagogical practicum.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Днес хората живеят в сложен социален и политически свят. Те трябва да планират живота си, да участват активно в обществото и да се адаптират към промените в него. За да посрещнат тези предизвикателства те трябва да имат компетенции (комбинация от знания, нагласи и умения) за да се включат в трудова заетост и да са конкурентноспособни.

Проблемите на обществото се отразяват пряко върху практическата подготовка на студентите по Социална педагогика. Организацията и реализацията на практическото обучение на студентите от специалност Социална педагогика в ШУ “Епископ Константин Преславски” включва, както теоретичното, така и практическото обучение с цел придобиване на знания, умения и нагласи за работа. Важна цел на подготовката е запознаването на студентите с институциите, за които се подготвят. Включвайки ги редовно във вътрешноуниверситетските проекти на катедрата студентите от специалността придобиват практически опит и по-добра мотивация за бъдеща реализация.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Целта ни е да запознаем студентите-стажанти с по-голям брой и различни по характер структури и организации от социалната система. Стремим се целенасочено да ги включим в различни дейности и на различни места в реални ситуации, за да придобият професионален опит. По този начин ги въвеждаме в бъдещата им професия. Различните видове дейности, които студентите трябва да усвоят и реализират по време на преддипломния тренинг и практикум разширяват техния опит и отговорности в съответствие с новите реалности. Те се запознават с най-широк кръг от въпроси, касаещи рисковите групи от населението и се готвят да работят с тях.

Настоящият проект е продължение на работата ни по Проект “Социална работа в места за лишаване от свобода”- 2009 г. и Проект “Социално-педагогически професионален практикум на студенти в базите от социалната система”-2010 г.

Бедността и социалното изключване все повече се превръщат в същностни характеристики на глобализационните процеси, които засягат всички сфери на съвременния живот.

Насочихме се към проблема за социално изключените групи, защото тези хора са обществен проблем в условията на социално-икономическа криза. Съществуват все повече индивиди и групи от хора, които са в неравностойно положение. Те не могат да се справят самостоятелно с жизненоважни проблеми, което ги затруднява и изолира от обществото.

Понятието “социално изключване” е сравнително ново. Според екип от учени с ръководител доц. д-р Лилия Димова, от 90-те години на миналия век досега понятието **социално изключване (social exclusion)** добива популярност и става

основно в политиките и мерките на Европейския съюз за преодоляване на бедността и социалната изолация. За стартова точка в развитието на съвременната концепция за социалното изключване се счита публикацията на Rene Lenoir (Les Exclus) 1974 г., в която той установява, че всеки десети гражданин на Франция е "изключен" от икономическото и социално развитие на страната. Според повечето от съвременните трактовки, понятието **социално изключване** фокусира върху неблагоприятното социално положение на индивидите и групите, което затруднява или прави невъзможно активното им участие в икономическия, социалния, културния и политически живот. То включва процеси и отношения, при които определени групи хора попадат в дъното на обществото, или са заплашени от отпадане и от пълноценно участие в обществения живот. Поради липса на ресурси, или на възможности за учене, или в резултата на дискриминация те са дистанцирани от трудова заетост, от социалните и обществени мрежи и дейности. Става въпрос за многостранни процеси, които водят до липсата на избор и до "изключване" в социален, икономически и политически аспект.

Анализът върху изследванията на проблема показва:

- Социалното изключване се проявява в различни форми като често се наблюдава ефект на мултипликативна неравностойност т.е. едни и същи индивиди преживяват едновременно няколко форми на социално изключване.

- Основните причини за социалното изключване у нас се свързват с бедността и ниските доходи, безработицата и ниското образование и географската отдалеченост от административни и културни центрове.

- Социалното изключване е междугенерационен проблем, както и резултат от акумулиране на негативни събития в живота на индивидите[2].

Според Д.Димова в анализите на ЕС относно феномена бедност се забелязват нови аспекти и се въвеждат такива характеристики на бедността като:

- социално изключване;
- социална изолация;
- липса на достойно човешко съществуване [1].

Взаимната обусловеност между бедността и социалното изключване е неоспорима, като една част от авторите акцентират върху различията между **бедност и изключване**. Социалното изключване се разглежда като аспект, като специфично измерение на бедността, което е едновременно и причина, и следствие от живота в бедност. Други акцентират върху сходствата без да се слага равенство между тях. По широкото дефиниране на бедността от ЕС например съдържа елементи и на социално изключване [2].

Най-общо казано бедността е основна причина за социалната изолация и създавайки бариери от различно естество усилва другите измерения на изключването. Няма съмнение, че качеството на живот на социално отхвърлените се влошава и че веднъж влезли в тази група, те не могат да бъдат рационални творци на оцеляващи стратегии. Социалната психология е категорична, че бедните хора и хората в социална изолация живеят под постоянното действие на три типа несигурност:

- несигурност, породена от чувството, че не знаят как да се справят с корупцията;

- от чувството че не знаят как да се справят с битовата престъпност и от чувството, че не знаят как да преодолеят действията на социалното безправие [3, с.6].

България е страна с редица предизвикателства в областта на социалното изключване и бедността. Актуалната картина в страната сега показва, че нивата на бедност сред групите извън пазара на труда са по-високи отколкото общото ниво на бедността в страната (14,4 за 2008 г.).

Класирането на групите социално изключени лица освен чрез фактора пазар на труда /липса на работа/ става и чрез други фактори :

- образование;
- здраве;
- жилище;
- дискриминация;
- престъпност;
- родители, семейства и болногледачи;
- различия по пол;
- и др.

Тази тенденция е най-силно изразена при:

- децата от 0 до 15 години - 17,1%
- възрастните (65+) - 17,9 %
- безработните - 43,3%[3]

Същевременно през 2010 г нивата на бедност се увеличат и достигат 27% от населението.

Оперативната програма “Развитие на човешките ресурси 2007-2013 г.” на Министерството на труда и социалната политика посочва най-уязвимите групи на пазара на труда:

- продължително безработни лица;
- младежите до 29-годишна възраст без трудов опит или без образование и професия;
- безработни с ниско образование и без квалификация;
- хора с увреждания;
- възрастни безработни – над 50 години.

За целите на проекта е нужно да уточним кои групи лица включваме в понятието изключени групи:

- хора, които нямат работа или са безработни от дълго време;
- самотни майки с деца;
- многодетни семейства;
- бездомни хора;
- хора, изпаднали в различни видове зависимости;
- деца на улицата;
- извършители на престъпления;
- хора с увреждания;
- заразени с ХИВ /СПИН/;
- хора, живеещи в крайна бедност;
- малцинства;
- неграмотни възрастни;
- пострадали при извънредни ситуации и конфликти;
- младежи в неравностойно положение;
- самотни родители др.

Цели на проекта “Социално-педагогически практикум с изключени групи”

Цел на изследването ни е:

- да проучим до каква степен проведената теоретична подготовка по време на обучението на студентите в Университета ще допринесе за подготовката им да приложат придобитите знания по време на Социално-педагогическия практикум с изключени групи;

- да установим готовността на студентите след приключване на Социално-педагогическия практикум за анализ на ситуацията и оценка на потребностите на изключените групи.

Актуалността на проблема се обуславя от факта, че студентите завършвайки обучението си в Университета трябва да имат професионална готовност и желание да работят в структурите на социалните институции с целеви групи. За целта провежданото обучение в специалност Социална педагогика е необходимо да бъде оптимизирано и съобразено със съвременните изисквания и стандарти. С други думи преодоляване на социалното изключване чрез интеграция на рисковите контингенти и разработване на политики за преодоляване на бедността и социалното изключване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Задачите на проекта произтичат от набелязаните цели и те са следните:

- да изясним състоянието на проблема в науката и да допринесем за теоретичното изясняване на понятията социално изключване и социална интеграция;

- да проучим умението на студентите да прилагат теоретичните си познания по време на Преддипломния педагогически тренинг и практикум – I част / наблюдения, обсъждания, беседи и разговори с базовите специалисти и контингента на обслужване /изключени групи/;

- да анализираме уменията на студентите за работа в реална практическа ситуация в социалните бази с уязвими групи население- II част на Преддипломния педагогически тренинг и практикум;

- да установим каква част от изследваните студенти имат професионални нагласи и умения за работа със социално изключени групи;

- да се опитаме да разработим препоръки за работа с изключени групи и механизми за социална интеграция.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Димова, Д.,Б.Георгиева и Н.Янева, Социална политика, С.,2000.

[2] Европейско социално изследване в България, Национална научна програма "Българското общество – част от Европа", Министерство на образованието и науката.

[3] Тодорова, Е.,Социално-икономическо развитие и социална политика, сб. Посветен на годишнина от рождението на проф. Г.Фотев, С., 2006 г.

За контакти:

Мари Артюн Мануелян, Катедра "Социална и специална педагогика", Шуменски университет "Еп. К. Преславски", e-mail: mari@abv, 0895522546.

Докладът е рецензиран.